

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

E g y e s z á m á r a 30 f i l l e r.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A zsinati tagok számaránya és választási módja.

II.

Ismétlem, hogy ez a zsinati képviseltetésre vonatkozó kiváltság csak látszólagos volna, amennyiben már ma is birtokában van a pápai theologiai akadémia, és, ha ennek egymagának megadhatta a zsinati törvény, a többi fakultásokra nézve meg csak az lehet a hivatása egy újabb törvényhozásnak, hogy kiküszöbölje azt az igazságtalanságot és méltánytalanságot, amely-nélfogva például a tiszántúli kerületből három főiskolai fakultás és egy tanítóképzőintézet együttvéve, tehát itt ötször annyinál is több egyén küld ugyanannyi képviselőt, mint a nevezett theologiai fakultás öt tanára. Az aztán természetes, hogy ezt az állapotot nem jogcsontítással, hanem jogkiterjesztéssel lehet és kell orvosolni. Mindenik főiskolai fakultást kivétel nélkül megilleti az elmondottaknál fogva, hogy önállóan képviselőt küldhessen. Az egész úgy se sokkal szaporitaná a zsinat tagjainak számát; mindössze négygyel, illetőleg még a tanítóképzőintézeteknek önállóan egy képviselő küldésre való jogosítása folytán is csak öttel.

Ugyancsak megszüntetésre vár az az aránytalanság, amely-nélfogva a tiszántúli tiz, az erdélyi hét és a dunamelléki hat gimnázium éppen annyi képviselőt választ, mint a tiszáninneni harmadfél és a dunántúli kettő. Tiz és kettő! Óriási aránytalanság, melynek helyrehozását olyanformán gondolnám lehetőnek, hogy háromban állapíttatnék meg az a szám, amely után egy-egy képviselő illetné meg gimnáziumainkat; amelyik aztán a hármat, vagy valamelyik többesét felülhaladná, vagy egygyel lejjebb maradna nála, kikerekítendő lenne háromra illetőleg ennek a hozzá legközelebb álló többesére. E szerint a tiszántúli egyházkerület gimnáziumai há-

rom, az erdélyi és dunamelléki kerületekét két, a tiszáninneni és dunántúli kerületekét — mint jelenleg — egy-egy képviselőt küldenének a magok kebeléből.

Volna tehát, összeszámítva mind az összet, együttesen huszonnegy képviselő a teljes tanítószemélyzet részéről; félannyi, mint akár választott lelkészi, akár választott világi képviselő, sőt a hivatalból való tagokat is számításba véve, még félannynál is kevesebb. Az a fontosság, amelyet régebben az egész közvélemény, s ma is a józanabb gondolkozású elemek felfogása az oktatásügynek tulajdonít, megkívánja, hogy amint helyesen és arányosan van megszabva a „pastorok“ és „presbyterek“ képvisellete, megfelelő helyességgel és arányossággal legyen immár a „doctoroké“ is. Anyaszentegyházunknak csak előmenetelére válhatik, s aprólékos aggodalmak, kicsinyes kifogások nem vehetők tekintetbe egy nagy érdek kielégítésével szemben.

Atnehetek most már annak a kifejtésére, hogy milyen eljárást tartok leghelyesebbnek a zsinati tagok választására nézve. A tanárokérő nem kell beszélnem, ott önként kínálkozik az eljárás módja abból a körülményből, hogy a szavazatjog személyi jog, nem pedig területi. Mikor aztán több tanintézet közösen választ egy-egy képviselőt, már csak ebből is következik, hogy a szavazás csupán egyénekenként történhetik, nem pedig testületi úton. Ha pedig a tanárok egyik részénél a dolog természetéből folyólag ennek az eljárásnak kellett életbe lépnie, a másik részénél szintén nem lehet annak egyöntetűségét — megrontani még a könnyebbség kedvéért sem.

Hasonlóképpen egyöntetű eljárást tartanék életbeléptetendőnek az egyházközségek presbyteriumaitól egyházkerületenként választott képviselőkre nézve is. Mint köztudomású, két módzat van gyakorlatban. Az egyik az egyházme-

gyénkénti szavazás, a másik az egész kerületre kiterjedő lajstromos szavazás. Amazt a jelenlegi alkalommal a dunamelléki és tiszántúli, emezt a többi három egyházkerület gyakorolja. Azonban amazok közül is az egyik: a tiszántúli szintén kénytelen, bár szűkebb körben, kisebb arányú lajstromos szavazást végeztetni. Kénytelen, mert egyházmegyéi számánál fogva több zsinati tagot kell választania egyik-egyik részről. E miatt aztán négy egyházmegyéje, (a békésbányai, hevesnagy-kunsági, alsószabolcs-hajdú és debreceni) lajstromosan szavaz annyiban, hogy mindegyik részről két-két, tehát egynél több egyénre kell szavaznia minden egyes presbyteriumnak.

Ez, tudniillik a lajstromos szavazás, de természetesen egyházkerületenként, kötelezőleg volna véleményem szerint törvénybe iktatandó. Nem azért, hogy, miként a budapesti egyházi lap írta, nemcsak az esperesek és gondnokok, hanem az egyházkerületi tanácsbírák közül is szabadon szemelhessenek ki zsinati tagokat a presbyteriumok, miután tudvalevőleg az ügyhöz értés nem szorítkozik kizárólag a kerületi bíróság tagjaira, — de igenis azért, hogy valamennyi egyházkerület a legodaadóbb embereit küldhesse a zsinatra, minden tekintet nélkül arra, hogy az illetők melyik lépcsőjén állanak az egyházi hivataloknak. E mellett lehetne azért az egyházmegyéek helyi és személyi érdekeit is figyelembe venni és kielégíteni bizonyos mértékig, legalább addig,

hogy egyik vagy másik kebelökből való egyén által mégis képviselve legyenek akár a rendes, akár a póttagok közt.

Ismervén némileg a tiszántúli egyházkerület viszonyait, eddig aggodalmam volt erre a kerületre nézve, hogy vajjon nem adna-e alkalmat a lajstromos szavazás ádáz tusákra, politikai mérkőzésekre. Azonban aggodalmamat eloszlatta a debreceni egyházmegye mostani választása, mely megmutatta, miként valósítható meg az egy akol eszméje, de nem egy pásttorral, hanem kettővel. Ilyen pactumot elvégre az egész kerületre kihatólag is lehetne kötni. Megpróbáltam egy névsort állítani össze betűrendben a küönféle érdekeknek, de első sorban a közérdeknek tekintetbe vételével; tessék majd össze hasonlítani a mostan folyó választások eredményével. Hiszem, hogy jobbat is tudna más valaki összeállítani, de vallom másfelől, hogy ez is alkalmasabb volna a ténylegesné. A lelkészek közül ugyanis Balthazár Dezső, Biki Károly, Csák Máté, Dávidházy János, Dicsőfi József, Dorogi Lajos, Eröss Lajos, Garzó Gyula, Görömbői Péter, Kiss Albert, Madarász Imre, Sulyok István, Sütő Kálmán, Szele György, Széll Kálmán, Szeremlei Sámuel és Szikszay Zoltán lett volna az én egyéni felfogásom szerint megválasztandó a lajstromos szavazás útján, világi részről pedig Baksa Lajos, Bartha Béla, Bernáth Géza, gr. Dégenfeld Sándor, Dóczi Imre,

TARCA.

ADATOK

a csengeri ref. egyház történetéhez.

Közlő: **Lengyel Endre.**

(Folytatás és vége.)

A Mester Balkánnya⁴ és a Senyi Tóra menő 3 köblös föld Mágótsiné Testamentuma a csengeri¹ (Más írás, mint az előbbie.) szent Ekklesiának 1705-ben, tiszt sséges eltakarításáért, melyet maga költségén ugyanezen szent Ekklesia véghez is vitt.

Anno 1789. die 18. December. Ezen csengeri Ekk. a Garbóczy¹ Ekk.-nak ajándékozott az Ur asztalára egy keszkenőt, mely volt Mikó Tamás özvegyének Tyukodi Annának ajándéka, arany virágokkal.

Ugyanesak a Becsi² Ekk.-nak egy keszkenőt, arannyal egyvelges veres selyemmel.³

31-dik máj. 1766 ban Mtgos. Gróf Bethlen Gergely eő Nsága. az Ecelésiának, hogy gyermek taní

¹ (Szatmár megyei község, 24—26 km.-re.)

² (Csengertől négy kilométernyire van.)

³ (Ez a feljegyzés az anyakönyv 4-ik lapjának aljára, az előző feljegyzés után üresen hagyott helyre későbbben lett beírva.)

tóház építtessék rá, vagy másként, hogy használhasák, adott, conferált contractualiter egy Telket az oskolával által ellenben, a Szamos parton. A Szamos parton úthosszában keleti szomszédja a Szamos¹ nyugoti a Berek alá² járó út. Eötvös rész az északi szomszédja. Mivel a sikátor is az Ecclesia telekhez tartozik. Most — 1783. — kettős sindelyes ház van rajta. Az ecclesia építtette.³

Anno 1772.

Gönczi András uram Mltos. Kállay Ferencznő eő Nagys. udvarbírája adott egy rugott borjút, bikát Ekklesiának. Barta László úr egy icés kannát adott.

J. Magos Mária asszony egy 6 icés kannát, Kötő György adott egy varrott keszkenőt.

A cinterem Kis Albert úr curátorságában sindelyeztetett, palánkkal környülvézetett egy része.⁴

Ao. 1773. A legények karja bikfa deszkával bépadlásoltatott Kis Albert Curátorsága alatt.

Hadadi Sigmond úr az ecclesiának adott egy tehenet. Ao 1789. a Templomnak az északi és napkeleti oldala megsindelyeztetett, ugyanekkor az Ecclesia hozzá palánkot veretett, a Cinteremnek is a

¹ (Amely e telek mellől egy szabályozás aikalmaival elvezetett.)

² (Egyik utca neve.)

³ (Azonos az 1767-beli feljegyzéssel, csak bővebb és 1783-ból való.)

⁴ („Egy része“ későbbi írás, különben azonos az 1772. alatti első feljegyzéssel.)

Domahidy Elemér, Fáy András, Géresi Kálmán, György Endre, Lengyel Imre, Mezössy Béla, Padrah Sándor, Ritoók Zsigmond, Szunyogh Szabolcs, gr. Tisza István, Tóth János, Ujfalussy Béla.*

Hanem sem a lajstromos, sem a másféle szavazásnak nem tartom jónak azt a módját, hogy egyszerre ejtsék meg a szavazást úgy a rendes, mint a pótképviselőkre. Így tett a lajstromos szavazást követő egyházkerületek közül az erdélyi, és így tesznek többnyire a másfajta választásoknál, Pedig ez azzal a hátránnyal jár, hogy azok az érdemes egyének, akik netalán egy-két szavazattal maradnak el a rendes tagságtól, kivált a szűkebb körű választások alkalmával, többnyire nem juthatnak be póttagoknak sem. Így például az erdélyi egyházkerületben lefolyt szavazáson Bodor János zágoni lelkész 486 szavazatból 211-et kapott rendes tagságra, 226-ot pedig póttagságra, tehát kicsi hijján majdnem az összes szavazatot megkapta, s az eredmény mégis az, hogy valószínűleg póttag leend ugyan, de nyolcadik vagy kilencedik helyen, amelyekre szűkebb szavazás van elrendelve. Az ugyancsak szűkebb szavazásra bocsátott egy rendes tagsági helyre kitűzött Pokoly József teológiai tanár (225 szavazattal) és Csemke Ferencz

görgényi esperes (215 szavazattal) közül a kimaradó egyik és — a hasonlóképpen rendes tagsági választásnál elmaradt — Jancsó Lajos nagyenyedi esperes (209 szavazattal), nemkülönben az említett Bodor János a lelkészek közül, valamint Bedőházy János és Gidófalvy István a világiak közül kétségenkívül a legelső közt jutottak volna be póttagoknak, ha utóbb és külön történik az ilyenekre való szavazás.

Szerintem tehát a dunántúli és tiszáninneni egyházkerületeknek most gyakorolt eljárása a helyesebb, amelynél fogva ugyanis előbb teljesen elkészültek a rendes tagok választásával, s csak azután kezdtek hozzá a póttagokéhoz. Lehetne különben még egy módozat, mely a lajstromos szavazás igazi természetével talán leginkább összeférő volna, tudniillik, ha egyszerre ejtenék ugyan meg a szavazást az összesre, rendes és póttagokra egyiránt, de oly módon, hogy e megkülönböztetés nélkül mindenik presbyterium kétszerannyi egyénre szavazna, mint amennyi rendes tag szükséges, tehát annyira, ahány rendes és póttag együttvéve választatik. A szavazatot nyert egyének közül aztán a szavazatok arányában azok lennének a rendes tagok, akik legtöbb. — de mindenestre abszolút többségű — szavazatot értek el; akik pedig a rendes tagok után kevesebb szavazatot kaptak — persze itt is az abszolút többség korlátján belül — póttagokul jutnának be. Meglehet, hogy exponál-

* Miután ebben a névsorban az én nevem is előfordul, nem tartom feleslegesnek hangsúlyozni, hogy ez a névsor *kizárólag* eikkirő névsora. Szerk.

Grof Bethlen udvara felől való része körül, Hadadi József úr curátorságában.

Ab Anno 1772. 11a. Máji. Birák által meghatározatott, de ab ovo. Ecclesia által birattatott kertye van ezen Ecc.-nak a Senyi kertben,¹ a Domb kerten belül, melynek déli szomszédja a Domb kert mellett levő Belényesiek kertje. Eszaki Eötvös rész, a Nzts. Nagy Bénéjámín Uram mellett, melyet Csorvási György Nemes ember irtott ki s birja az Eccl. engedelméből bérbe.

A Berek alatt is, a kapun belül bir az Eccl. egy kertet. Eszaknyugoti szomszédja Szuhányi úr; keleti az árok.

Kis utcán, napkeleti soron, a Gróff Károlyi jobbágya Jancsi déli szomszédjában az árokig egy kis telek van. Olasz Jancsi taxása birja feles időktől s most is 1783. Van a Szógotában² a Szamoson belül a Szamos parton egy irtás föld, Fejér Pál irtotta ki 1783-ban legjobban.

Ao. 1559. Demetrius Bogácsi Superintendens.

Ao. 1595. Szathmári István volt Mező-Csengeri pap és a Venerab. Tractus Seniora.

Ao. 1605. Vári Tamás is a Venerab. Tractus Seniora.

Ao. 1660. Bogdán Tarczali Péter és Sénior, aki is Csengerből ment a Szathmári Várban papnak.

¹ (Mai neve Sanyi kert.)

² (Ez is határrész név.)

Hihető, hogy Vári Tamás és Tarczali Péter között lehetett még valaki a Csengeri ekk.-ban, de ki lett légyen, nem tudhatni.

Ao. 1692. Szentesi István.

Ao. 1698. Makodi János, Zámori János keresztattya

Ao. 1706. Mihai István.

Ao. 1707. Megyeri János és Nagyari Jakab.

Ao. 1710. Fügedi Pál, pestis lévén, meghalt.

Ao. 1711. Viski János

Ao. 1715. Zalányi István.

Ao. 1717. Kovásznai János.

Ao. 1718. Petróczy István.

Ao. 1720. Kállay István.

Ao. 1724. Szalassi István.

Ao. 1729. Kereszturi János, defunctus ao. 1745.

Ao. 1745. Diószegi István, meghalt 1749.

Ao. 1749. Komlósi András ex collegio Debrecini.

Ao. 1773. Lázár Kászoni András ex collegio

Debreciniensis.

Redux. ex Academia Belgica inspecie Franaquerana. Assessor Vener. Tract. Obiit 1806. 7. aug. Annorum aetas 64.

Ao. 1807. Ladislaus Tunyogi ex J. Collegio

Debretziniensi ex académiá Jenensi et Göttingensi.

Ao. 1808. Stephanus Kozma Enyediensis, Vischino ductus.

Ao. 1812. Josephus Etédi Saroiyanyino oriundus Patre V. D. M. e collegio Ref. S. Patakiensi.

tabb egyéniségek így hátrább szorúlnának, de hát a zsinatokon úgy is többnyire a színtelenség és megalkuvás szokott uralkodni. Mindamellett bizonyos annyi, hogy ez úton a bizalom mértéke és aránya volna irányadó a megválasztottak rendes vagy póttagsági minőségére.

Végezem mondani valóimat. Talán nem volt egészen háládatlan foglalkozás előadnom ezekre a dolgokra nézve szerény vélekedésemet. Hátha hozzájárulhatnék általa valamivel a fölemlített fontos ügyek körüli eszmék tisztázásához! Állásfoglalásom minden irányban természetesen csak annyit „valeat, quantum valere potest.“ Én nem vonakodom meghajolni a más nézete előtt, ha annak igazsága bebizonyul.

Historicus.

TANÜGY.

Tanítóképzőintézeti tanárképzés.

A tanítóképzőintézeti tanárképzés kérdésével foglalkozik igen sokat utóbbi időkben a tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesülete. A tiszántúli református egyházkerületet is érdekli ez a kérdés, mert kebelében több református tanítóképzőintézet áll fenn. Az a jelenlegi állapot ugyanis, mely szerint egyházkerületünk a tanítóképzőintézeti tanároktól középiskolai tanári oklevelet követel, nem tekinthető véglegesnek, mert ezen intézkedés létrejöttének oka abban

keresendő, hogy még a mikor ez az intézkedés történt, a tanítóképzőintézeti tanárképzés a más jellegű intézeteknél nagyon kezdetleges volt.

A vita ma már nagyon is jogosult, sőt szükséges is, mert mint köztudomású, a tanítóképzőintézeti tanárok fizetése a középiskolai tanárokéval egyenlővé tétetvén, helyén való, hogy a tanítóképzőintézeti tanárokkal szemben határozottan körvonalozott követelményekkel álljanak elő.

A vita kiinduló pontja, amiben minden hozzá szóló egyetért, az, hogy az elemi iskola, polgári iskola, továbbá a polgári iskolai tanítóképzőintézet összeköttetésben vannak a tanítóképzőintézeti tanárképzéssel. Ennek alapján némelyek azt mondják, hogy a tanítóképzőintézeti tanári tanfolyamra is első sorban okleveles polgári iskolai tanítók veendőek fel, mert azok többnyire elemi iskolai tanítóképző tanfolyamot végezvén, ismerik a képzőintézeti életet s a népnevelés feladatát és eszközeit. Ellenben azoknak kik középiskolai érettségi bizonyítvánnyal, bírnak egészen más irányú képzettségök van, más gondolkozási körben nőttek fel és csak nehezen illeszkednek bele az új munkakörbe. Ez ugyan gyenge bizonyíték, mert feltehető, hogy aki középiskolai érettségi bizonyítvánnyal bír, szélesebb látókörrel, s bizonyára az ügy iránti buzgóságával igen könnyen pótolhatja azt, hogy még azelőtt elemi iskolai megfigyeléseket nem tett, és nem tanult elemi iskolai képzésre vonatkozó tantárgyakat, Tudja azt már minden tanférfiu hogy az iskolában, illetőleg tanfolyamokon szerzett akármily sokoldalú ismeret még nem nyújt biztosítékot az iránt, hogy az illető már a tanítás művészetéhez is értsen, az elemi gyakorlóiskolákban végzett néhány hospitálás és próbatanítás után sem mondhatja egy tanítójelölt sem, hogy már gyakorlati jártassággal is bír, és csak mikor tényleg munkához

F. Gyarmatinum pro munere Rectoris obeundo ductus — tandem, — quam pastor animarum in eccl. Nagy Ariensi, sou munere fugi coepit quam in isthaec Eccl. a. excepit.

Anno 1819. Steph. Mészáros die 15. Ápril e collegio S. Patakiensi. Sarolyaniensis.¹

A csengeri Rfta. Oskola Mesternek fizetése e szerint vagyon:

1o. Késpénz R. frt.	50.—
2o. Kenyérnek való buza. Cubul 6 f R.	30.—
3o. Coquia.	
4o. Abcista vagy olvasó gyerektől den.	—24
5o. Diversista, comperista és conjugista den.	—68
6o. Grammatistától, syntaxistától den.	102
7o. Minden gyermek sabbathale den.	—24
8o. Enekes halottul den.	—24
9o. Predikációstul den.	—28
10o. A Mlgs. Földes Uraságtól obveniálandó dézsma.	
11o. Canicularis csirke minden gyermektől egy.	

Ao. 1782. die 10. Martij.

Anno 1787.

Die 28. Octobris. A felséges királyi parancso-

¹ (Ujabb keletű beírások alapján a papok névsora máig a következő: 1828-ban Mészáros István; 1833. Rác János; 1837. Darabánt János; 1876—1879. Nagy Bernát; 1879—1904. Lengyel Sándor. Ezen adatok majdnem teljesen megegyeznek a „Szatmári Egyházmegye Történeté“-ben közöltekkel. Az anyakönyv 8-ik lapja üres; a 9-diken a következők vannak feljegyezve.)

lattal eltöröltetett keresztelésbeli stolának recompensatiójára a M. csengeri reformáta szent Ecclesia tiszteletes predikátorának esztendőnként resolvált 5 öt rhénes forintokat.

Exsolutum est Anno et die ut supra, sub curatore Georgio Barkász mk.

Coram me Georgio Keresztúri V. D. M. Csenger-Ujfalusiensis.

Rectores Scholae Ref-tae Csengeriensis.¹

Ao. 1773. Steph. Szappanos ex Collegio Debreciniensi.

1774. Joannes Vineze ex Coll. Debreciniensis Praeceptor Filiar. Michael Barta ao. 1777 successit in subsidium

Ao. 1778. Josephus Riskó Huszti ex coll. Debreciniensi. Praeceptor filior. Alexander Szabadszállási ex coll. Debr.

1779. Joannes Josa ex coll. Debreciniensi. Praeceptor filior. Stephanus Fekete ex collegio Maros V.

1782. And. Juhász ex coll. Debreciniensi.

1784 ben. Deáki András ex coll. Debreciniensi Kis-Igmándiensi.

1787. die 27. Ápril. Nagy Ferencz Tisza-Keszienis, ex coll. Debreciniensi.

1788. die 5-a. Martij. Johannes Vineze, qui 1774. fungens Rector fuerat, iterum successit in functionem.

¹ (A Sz. E. T.-ben 1562-vel kezdődik a tanítók felsorolása.)

kezd, akkor látja, hogy tanítva tanulja meg a tanítás mesterségét.

Jelenleg a tanítóképzőintézeti tanárképzés abból áll az államnál, hogy az iskolai év végén a polgári iskolai képesítést nyert tanítók közül jelölik ki, illetőleg terjesztik fel a ministerhez azon jelesen végzett polgári iskolai tanítókat a tanárképzőintézeti tanfolyamba való felvételre, a kiknek működése és képzettsége teljes biztosítékot nyújt arra nézve, hogy úgy tudás mint lelkiismeretesség tekintetében megfelelő tanárok fognak lenni. A tanárjelölt munkája két irányban is folyik, egyrészt az egyetemen hallgatja első sorban a filozófiai és paedagogiai tantárgyakat, továbbá szaktárgyait, de e mellett a Paedagogiumban is részt vesz a gyakorlatokban Kétévi ilyen munka után, ha a követelményeknek megfelel, képesítő bizonyítványt nyer, melyben egyetemi tanulmányainak az eredménye is fel van tüntetve.

Ezen ideiglenes jellegű intézkedés hiánya az, hogy a tanárképesítő bizonyítvány nem adja meg nekik azt a jogot, hogy csakis az ilyen tanárképzőintézeti tanfolyamban részt vevő és azt sikeresen befejező tanárjelölt alkalmazható bármely tanítóképzőintézetben, nem biztosítja számára semmiféle intézkedés az alkalmaztatást és a jelölt nem nyer semminemű előnyt az olyanokkal szemben, akik ilyen tanfolyamot nem végeztek vagy ha a tanfolyamon voltak is, de a követelményeknek eleget nem tettek.

Ezzel a rendszerrel mely a középiskolai tanárképzésnél hosszabb időre nyulik, nincsenek megelégedve s 1896. óta fokozottabb erővel folyik a vita a kérdés körül. Ebben a vitában nevezetes szerepe van annak a kérdésnek, hogy az egyetem mimódon vonassék bele a tanítóképzőintézeti tanárképzésbe. Altalános immár a vélemény, hogy az elméleti kiképzésnek az egyetemen kell történni, mert az egyetem

képes megadni a legmagassabb fokú kiképzést. Az egyetem jelenleg is képez középiskolai tanárokat. miért ne képezhetne tanítóképzőintézeti tanárokat is.

Vita tárgyát képezi az is, hogy kik vétessenek fel a tanárképző tanfolyamra. Eddig legelfogadottabb nézet az, hogy a kik elemi és polgári iskolai tanítói oklevéllel bírnak, az egyetemen 4 féléven át, az egyetem bölcsészeti fakultásának hallgatói pedig 8 féléven át legyenek kötelesek az egyetemi előadásokat hallgatni, vagyis az elméleti képesítés részben összeesnek a középiskolai tanárképzéssel. E mellett a tanítóképzőintézeti tanárképző tagjai szemináriumi gyakorlatokat kell hogy végezzenek részint az egyetemen, részint a polgári iskolai tanítóképzőben, az ezzel megbízott egyetemi és pedagógiumi tanárok vezetése alatt. Az egyetemi tanulmányokat egyévi gyakorlat követné épügy mint a középiskolai tanároknál.

Még egy körülmény nem hagyható figyelmen kívül, mint amely szintén érdekel bennünket is. Azon törekvéssel összefüggőleg, hogy a népoktatás a tanítóképzés egyöntetűségével tétessék igazán nemzetivé, azt is hangoztatják, hogy a tanítóképzőintézeti tanárok képesítését az egész országban egyformává kell tenni, mert a tanítóképzés elibe kitűzött cél megköveteli, hogy az ország összes tanítóképzőintézeti tanárai egyenlő képesítéssel birjanak. Figyelembe veendő körülmény minden esetre, mert ha ez bekövetkezik, nekünk is alkalmazkodni kell az országos intézkedésekhez.

Azt azonban már előre is tudhatjuk, hogy a tanítóképzőintézeti tanárképzés az egyetemen szervezés összefüggésben lesz. Ha tehát Debrecenben sikerülne az egyetemet létesíteni, annak bölcsészeti kara, a helybeli tanítóképzőintézettel kapcsolatban képes volna megoldani a tanítóképzőintézeti tanárképzés feladatát is. Ellenkező esetben állami intézetben fog

1793. Georg. Szeél Debreciniensis ex collegio eod. Debreciniensi.

1796. Joannes Bottyán v. Balog, ex collegio Debreciniensi, item Praeceptor Paulus Szodorai ex eod.

1799. Michael Olah ex Collegio Debreciniensi pro praepatore adductus die Georgii.

Ao. 1800. Joannes Bottyán, inertus, abire debuit e schola, in locum ejus adductus est Joannes Olah e collegio Debreciniensi.

Hic. Joannes Oláh propter officii sui scholaris neglectum continuum et conversationem suspectam per V. Tractum e schola ejectus medio tempore; in locum ejus:

Ao. 1880. die 8° Novembris ex eod. Collegio Debreciniensi adductus est Stephanus Takács.

Praeceptor Steph. Takács e collegio Debreciniensi.

Anno 1804. die 23. april. e collegio Debreciniensi adductus est pro Rectore Scholae Samuel Vas, Debreciniensis. Item praeceptor Greg. Kátai Kardzagiensis ex eod. Collegio.

Anno 1806. Praeceptor Joh. Takács e collegio Debreciniensi.

Anno 1807. Stephanus Saápi Földesiensis e collegio Debr. adductus, uxorem duxit.

Anno 1810. d. 5°. Mai Stephanus Mester. Felső Dopsensis ex com. Abaujvár. e collegio Debreciniensi.

Ao. 1810. Johannes Oláh Praeceptor Filiar. ex Debrec. collegio M. Csengeriensis.

Anno 1813. Franciscus Kósa Rector Scholae.

Anno 1816. Johannes Muhi. Capellanus 1818. Beniamin Nagy Téglásiensis.

1820. Praeceptor puerorum Daniel Febér.

Ao. 1822. Gabriel Bodnár ex Szabolch.¹

Anno 1799. Die 25. Aug. a pápista és oláh atyafiaknak temetőjökben Ttes. Ötvös Lajosné asszonyosság Letényi Borbála nagy pompával egy magas keresztet állíttatott fel, mely még eddig nem volt.

Ao. 1777. die 16. Julii. Gróf Eszterházy Károly Egri püspök ő excellentiája ecelésiánkat, templo.nunkat, parochialis házuinkat megvizitálta és praedikátorunkat a sz. keresztiségről való Tudományból több praedikátorokkal együtt, úgy mint a Sályi, Poresalmi, Tyukodi, Rápolti, Angyalosi és Ujfalusival együtt egy canonicus és Berenyi József akkori Nagy-Bányai Plébánus és egyszersmind Archi-Diaconus által — sok vármegye tiszte nek jelenlétében — megcenseáltatta.

Pro memoria sempiterna. Anno 1795. Die 31a. May, ad hominum memoriam ceperunt Ia vice Ruo. Catholici M. Csengerini Processionem facere, ex opido hoc venerunt K. Tótfalusinum, inde retio Csengerinum. Secunda vice die 28 junii idem fecerunt.

Alaxander Lázár Kaszonyi mp.

Az anyakönyv következő lapjain van egy sereg körlevél és egyháztanácsi jegyzőkönyv. A 43-ik la-

¹ (A Sz. E. T.-ben 1827-től 1876-ig fel van sorolva még 15 tanító; 1876-tól máig a segédtelekészekkel együtt 18 tanító működött.)

folyni tanítóképzőintézeti tanárának kiképzése is, épúgy mint a középiskolai tanároké.

Az új népoktatási törvényjavaslat arra az álláspontra helyezkedik, hogy a tanítóképzőintézeti tanárképzés jelenlegi formája még nem tekinthető annyira megállapodott intézkedésnek, melyet az új rendezés kiindulási pontjává lehetne tenni. Eppen azért azt mondja, hogy tanítóképzőintézeti tanárokká első sorban a külön tanítóképzőintézeti és középiskolai tanári oklevéllel bíró tanárok lehetnek. Nagyon tág tért nyit azonban a törvény paragrafusai között államellenes törekvések, vagy más célokat szemmel tartó iskola fentartók számára azon intézkedés, mely a tanítói oklevél vagy érettségi bizonyítvány megszerzése után végzett bármely főiskolai tanulmányokkal és egyévi tanári gyakorlattal bíróknak is lehetővé teszi, hogy tanítóképzőintézeti tanárokká legyenek. Megtörténhetik, hogy több olyan tanítóképzőintézetben, mely államellenes törekvéseket szeretne ápolni az illető felekezet papi semináriumainak növendékeiből állítják össze a tanári kart, a mi egyrészt a szakképzettség rovására történék, más részről pedig a törvényjavaslat ama főcélját veszélyeztetné, mely a magyar nemzeti irányú nevelésben esucsodik ki.

A törvényjavaslat minden tanítóképzőintézettől legalább hét tanár alkalmazását követeli meg. Ezek közül azoban kettő lehet segédtanár. Eppen ezért egyelőre úgy biztosíthatnánk a megfelelő tanárképzést, hogy a debreceni ev. ref. tanítóképzőintézetben különben is kénytelenek lévén az egyes osztályoknak negyvenes létszáma miatt legalább két párhuzamos osztályt állítani, s így a tanári létszámot emelni, a jelenleg meglévő 6 rendes tanerő mellé középiskolai képesítéssel bíró segédtanárokat alkalmaznánk, kik gyakorlati kiképzésüket ilyenformán nyernék.

pon kezdődnek a születési bejegyzések. A 82—87. lapokon ismét egy-egy megjegyzés, 25 év néhány fontos eseménye. Ebből tudjuk meg a templom legutóbbi renoválását, környezetének rendezését. Lengyel Sándor lelkész feljegyzése szerint, 1879-ben, midőn csengeri lelkész lett, a cinterem tele volt akácfákkal. Ebből a valóságos erdőből vágatta az egyház a lelkész és tanítók fafzetését. Az 1889-dik év februárjában határozta el az egyháztanács Hadady Gábor gondnoksága alatt hosszas vita után, hogy e fákat kivágatja és a cintermet diszfákkal beülteti. Ez meg is történt még ez év tavaszán. A fák közül felnőtt és ma is megvan 24 db. fenyő és 48 db. vadgesztenye.

E kedves berek hús árnyai veszik körül az öreg templomot, mely valószínűleg a XV-ik század második felében épült. Tornya nyugatra néz, masszív, nyolcszögű építmény, gulában végződve. Magasságát 27—28 méternek találtam. Öt ablakos osztálya van, melyek közül a legfelső ablakok a legbővebbek, a többiek keskenyek, nyitottak, lőréshez hasonlóak. Körülbelül 20 méter magasságban a nyole szög sarkán egy-egy kőlab áll, melyeken belől keskeny, mintegy 40 cm. szélességű út vezet a kezdődő gula körül. A torony tetején 1836-ig egy kőkereszt is állott, melyre még a reformáció korában, midőn valószínűleg az egész község áttért, egy forgókakast illesztettek. Ezt 1835-ben a villám a kereszttel együtt leütötte. 1836-ban ennek helyére aranyozott csilla-

Ime az új törvényjavaslat a segédtanárok alkalmazásának megengedésével megmutatja az utat és módot arra, hogy aránylag csekély anyagi áldozattal lehetséges a debreceni ev. ref. tanítóképzőintézet továbbfejlesztése!

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

Máramaros-ugocsai egyházmegye őszi közgyűlése.

Rövid hírben említettük már, hogy a tiszántúli kerület legkeletibb egyházmegyéje szeptember 6-án tartotta meg az évi közgyűlését Nagyszöllősen. Az összetorlódtott tárgyhalmaz miatt azonban csak most közölhetjük, de közölni — tartalmánál fogva — érdemesnek tartjuk a részletes referátát, ime az alábbiakban.

Az egyházmegye hat jelentékenyebb városi gyülekezte felváltva viszi a házigazdai szerepet a közgyűlésekkel szemben. Ezúttal Ugocsa vármegye székhelyén volt a vendéglátás sora. S jelül annak, mily tekintélye van a református egyháznak e vegyes felekezetű vármegyében, a gyűlés számára az alispán a vármegyeház hatalmas dísztermét bocsátotta rendelkezésre.

A gyűlést megelőzőleg természetesen templomi istentisztelet is volt, melyen *Kálmán* Béla tivadari lelkész mondott egy szívből jövő, szívhezszóló hazafias lendületű, magas szárnyalású imát, melyben az Ur áldását kérte ki a gyűlés munkájára.

A kitűzött időre, 9 órára megtelt a vármegyeház díszterme, a nagy számban megjelent közgyű-

got és gombot tettek, szélvitorlával, melybe az évszámok be vannak vágva.

A templom két főhajóból áll, melyhez a hívők szaporodtával három apróbb fülkét csatoltak. Nem lehetetlen az sem, hogy ezek közül csak kettő a későbbi építmény. A tágasabb hajó mennyezete deszkából van. A felirásokból látható, hogy 1745-ben készült. Apró négyzetekre van osztva az egész. Mindenik festett. Egyiken a nap, másikon a hold, vagy valami fantasztikus virágalak. Egyen csak részben kiolvasható latin, három pedig a következő magyar felirások olvashatók:

Áldott az Ur, kinek lábai itt lépnek, s szívet adott mennyből e nyomorúlt népnek. Hadadi Gáborral, hogy ez házat épnek, curátorságában tette ilyen szépnek. Anno 1745. die márc. 2.

Vitéz Csontos György Pénzéből vétetett Deszka; melyet édes fia is segített. Csontos Gábor és többet edgyütt Építettett ez hely, áldott az Ur, hogy elvégeztetett.

Malak. IV. 2. Feltámadt tinéktek, kik az én nevemet félitek, az igazság napja. Sol Justitiae illustra nos!

A templom alatt talán két nagyobb és pár apróbb fülkéből álló sirbolt van. Erről 1889-ig az akkor élők semmit sem tudtak. Ebben az évben fes-

lési tagokkal. Idegen érdeklődő ezuttal nem mutatkozott, ami specialiter most nem is volt baj, mert az igen komoly és rigorozus canonica visitatio eredményeiről beszámoló esperesi jelentés erős kritikát gyakorolt az egyes egyházak előljárói felett.

A zöld asztal körül ott láttuk a következő vezérszerepet vivő térfiakat: *Szikszay* Zoltán esperest, *Biky* Ferencz tanácsbíró lelkész egyházi, dr. *Kun* Béla jogakadémiai tanár világi főjegyzőket *Szentpály* István ny. alispán, Dr. *Tóth* Jenő megyei árvaszéki elnök, gróf *Teleky* Gyula orsz. gyűl. képviselő, és *Szabó* Sándor ny. főszolgabíró, ügyvéd, világi tanácsbírákat, az összes egyházi tanácsbírákat, névszerint *Biró* Lajos, *Bodnár* Béla, *Sárkány* Lajos, *Tóth* Ferencz lelkészeket.

A máramarosszigeti ref. lyceum részéről dr. *Pap* Tibor jogakadémiai igazgatót és *Telegdy* Bertalan okl. lelkész, főgymnásiumi tanárt, a máramarosszigeti egyházközség főgondnokát *Kovácsy* Akost stb. A tanítói kar képviselői, s a lelkészek teljes számában voltak jelen, a világi képviselők, egyházgondnokok is sokan. Az egyes tárgyakat a már említett két főjegyző, továbbá *Bihary* Lajos lelkész és *Gergely* György jogtanár, aljegyzők referálták.

A közgyűlést *Szikszay* esperes eszmedus imája nyitotta meg, mely után — tekintettel arra, hogy *György* Endre, az egyházmegye gondnoka az interparlamentaris conferentiára Amerikába utazván, jelen nem lehetett — tanácselnökül a rendtartás szerint a világi tanácsbírák legidősebbikét, *Szentpály* Istvánt kérte maga mellé az esperes. *Szentpály* István magvas beszédben foglalta el helyét, mely beszédben a közgyűlés rokonszenves éljenzése között mutatott reá, miként szolgálja ő már 35 éve ezt az egyházmegyét, melyben akkor választották meg aljegyzővé, amikor gróf *Teleki* Domokos volt az egyházmegye

gondnoka, atyja annak az ujonnan megválasztott tanácsbírónak, *Teleki* Gyulának, aki épp' most készül fölesküdni a nemes pályára, melyet ő 35 éve fut. A lelkes hangon elmondott szép beszéd után percekig ünnepelte a közgyűlés az ősz tanácsbíró. Ez emelkedett hangulat közepette tette le tanácsbírói esküjét gróf *Teleki* Gyula; a lelkesedés ott vibrált az ő beszédben is, amelylyel megválasztásáért köszönetet mondva, külön is megigérte, hogy az egyházi ügyekkel ambitósusan fog foglalkozni, s a tanácsbírói szék nem tekinti üres dísznek, de szívesen vállalja az avval járó kötelességeket is, mely kötelességteljesítésében buzdítja őt atyjának s többi őseinek példája. Jól esik konstatálni e helyen is, hogy a kiváló férfi csakugyan komolyan fogott hozzá feladatához; másoknak is jó példát nyújtva tartott ki feszült figyelemmel a négy órán át megszakitás nélkül folyó tárgyalások során, s a vitában többször részt vevén, egy fontos ügyben megbízatást is vállalt magára.

És e megbízatást, mikor e sorokat írom immár teljesíthette is.

Valóban nagy fontosságú szerep az, melyet a mi, különben lényegileg demokratikus egyház-alkotmányunk keretében, az egyházi hivatalos és társadalmi életben a hivatása magaslatán álló magyar arisztokratia betölt. Míg más vallású főuraink oly sokszor szegődtek a magyar nemzetet és népet elnyomni törekvő osztrák udvari politika esatlósáivá, addig a kálvinista főuraknak a magyar fajszeretet érzelme jelötte meg a hazafiság helyes útját, amely szinte tökéletesen azonos a mi egyházunk útjával. Így hát egészen érthető, hogy a közgyűlés sűrű tapsokkal s éljenzésekkel iktatta hivatalába gróf *Teleki* Gyulát, megvan az értelme annak, ha ez egyházi lap tekintélyes hasábjairól is örömmel üdvözljük őt az egyházi élet mezején.

tették a templomot kívül és belül; újították a padokat is. Egyik padosor alatt, midőn a port eltakarították, erős téglá boltozatot találtak. Üreget sejtettek, mert a kalapácsütésekre a boltozat kongó hangot adott. Csakugyan könnyű volt rést csinálni. A kőműves, a nem nagyon mély, méteres üregbe leugrott. Körülvilágítva látta, hogy egy félig földdel telt koporsónyi nagyságú üregben van, melynek egyik szejelében egy kereszthez hasonló tárgy áll. Mint igazhívő katolikus a biztatásra sem kutatott tovább, már a keresztet sem mert hozzányúlani. Más hozta föl azt a keresztet, mely egy teljesen megrozsdásodott, elgörbült kard volt. Markolata tette kereszt alakúvá. Tokja teljesen eltűnt, valamint ezen üregből minden más. Lehet, hogy a Szamos árja, magas vizállás idején itt felfakadt, mint nagyon sok pincében néha fel szokott jönni, és az iszapolta el az üreget. Ez azonban nem valószínű; mert a többi üregek épen maradtak. Ugyanis kutattak tovább s a falon ismét egy új nyílást törtek. Egy mély és igen tágas üregre találtak. Mélysége nagyobb volt mint két méter. Egy lécen benyújtott gyertya mutatta, hogy ez nemesak mély, de hosszú is. Egyik jelenlevő beugrott. Lábai alatt megrecscentek a csontok. Amennyire minden hozzáértés nélkül tehette, az illető kikutatta az egész sirböltöt. Egymás mellett, koporsó nélkül, — legalább effélének már semmi nyoma sem volt, — feküdtek a csontvázak, felnötteké és gyermeké. Rajtuk selyem foszlányok; aranyozott láncok,

forgóval összekötve; gyermek koponyákon vékony arany diadémek; egyik csontváz mellett egy ketté görbült diszkard, tokmaradvánnyal, aranyozott markolattal.

A csontokon talált holmik közül egyetmást kihoztak, a kardot, menteláncot forgóval együtt. A ruha foszlányok porrá lettek. A láncok szemei a legkisebb szorításra összetörték, pedig lehet, hogy igazi aranyláncokképpen viselték hajdan a pihenők.

Kutatni soká nem lehetett az összegyűlt tömeg miatt. Sajnos, hogy ily hosszú idő, 15 év alatt egyszer sem volt alkalom arra, hogy ezt a sirböltöt hozzáértő ember felügyelete alatt ismételtén átkutatták volna. A nagyobb üregből pedig nyílik egy másik is, hozzá hasonló nagyságú, hova szintén a fal áttörésével pillanthattak be. Ez is telve van csontokkal, de ebben nem járt senki.

Jó lenne itt még egyszer kutatni. Nem lehetetlen, hogy ki lehetne deríteni, kik vannak oda eltemetve? Még a reformáció előttiék-e ezek a csontok? Vagy használták a sirböltöt a reformáció után is az áttért egyházi pátrónusok? Hány és hány előkelő halott pihenhet itt!

A templom környéke, a cinterem is telve van csontokkal, mint a legtöbb templomkörnyék. 1888-ban, midőn a templomot új kerítéssel vették körül, igen sok embercsont, közöttük egy koponya is, előkerült

Az ünnepélyes momentumokban oly gazdag interdueto után következett a nagytanulmánynyal készült, mesterien megírt esperesi jelentés előadása; sajnos ez már nemcsak felemelt, de itt ott komor benyomást is tett. Tanulságos részleteiből kiemeljük a következőket, minden tendentiosus csoportosítást mellőzve, kikapva, rhapszódikusán a jelentésből sorrend szerint az adatokat. Az így készült mozaikból mégis elképzelhető egyházmegyénk 1903-ik esztendejének valódi képe.

A kebelbeli egyházakban a hitélet kielégítő, — dacára a nagy nyomornak, sőt — épp' erre tekintettel — az áldozatkészség feltűnően nagy. De ez egyházi élet inkább a külső felekezetiesség felé hajlik, bensőség dolgában kritikára adna okot. Ismétlem azonban, megtámadva felekezetünk egysége nincs. Nazárusok, baptisták nincsenek, felekezetnélkülivé sem lett ez évben e vidéken senki, sőt a materiális világ nézlet katonái, a socialisták se toboroztak sok önkéntest maguknak a máramaros ugecai reformátusok közül. Egyházi áldás nélkül csak egyetlen pár lépett, merőben polgári kötéssel, házasságra. Az áttértek számában — össze-vissza is 10 ilyen eset volt — meg van a teljes egyensúly, 5-en hagyták el hitüket, s 5-en léptek be más táborból abba, még a vegyes házasságoknál sincs számbavehető veszteségünk, a 10 reversális közül négy a mi javunkra szól. Hogy mi e téren nem tudunk, sőt nem is igen igyekszünk előnyöket szerezni, abba bele kell nyugodni, elvégre ez országos irányzat.

Ezek után bátran kérdezheti az olvasó, honnét vettem az okot a panaszokdásra? Hisz az idén még a kivándorlással sincs jogunk előhozakodni, amiért tavaly annyit jajgattunk. Mert — s itt azt hiszem érdekes dolgot újságolok az olvasóknak — a *Túrterebesről Amerikába vándorolt hívek*, jelölül egyházunk

az ágafák leásása közben. Ezeket összegyűjtötték, és egy mély gödörben az összest eltemették.

Az utóbbi évekből feljegyezni való kevés van. Körülbelül 10 évvel ezelőtt, a régi toronyóra helyett sikerült ujat venni egy népünnepély jövedelméből, amely meghaladta a 600 frtot, 1200 koronát. Midőn az órát feltették, a torony legfelső sori, széles ablakaiból, hogy az óra lapokat elhelyezhessék, befalaztak négyet.

Azóta még 1900-ban háborgatták az öreg toronyot, midőn a harangokat új, vas gerendákra helyezték.

Az egyház urasztali készlete bőven és teljes pontossággal van ismertette a „Sz. E. M. T.”-ben. Ez természetesen azóta is gyarapodott. Különösen szép egy bársony, arannyal himzett takaró, melyet a kántus, (egyházközségi tagok énekkara) ajándékozott az Urasztalára.

Más nevezetes feljegyezni való a 25 évből aligha akad. Virágozzék ez az egyház továbbra is és híveinek áldozatkészsége, gondviselőinek szeretete tegye eseményekben ennél gazdagabbá a következő negyed-században s azután is hoszu évek során át az egyház történelmét.

iránti ragaszkodásuknak circa 1000 korona adományt küldöttek haza, mely összeget építendő templomuk pénz-alapjára gyűjtötték.

Ime tehát ők még vissza akarnak térni, s szélesebb látkörrel, vagyoniilag meggyarapodva készülnek regenerálni ugecai kis pátriájukat. Bár követésre találna a nemes példa Amerikában kint élő magyar híveink között!

Hanem e kedvező jelenségekkel szemben lássuk az érem másik oldalát, amint azt esperesünk felmutatta. Híveink között a vadházasságok száma még mindég feltűnően nagy 22 egyházban 71-et számláltak össze a lelkészek, de mennyi maradt figyelmen kívül, kivált a nagyobb s vegyesebben lakott falvakban, városokban. A törvénytelen születések száma 755 szülött között 55, tehát igen nagy percent. A szegényekről s elhagyott betegekről a protestáns társadalom — azaz — hogy ilyenről voltaképp' beszélni sem lehet minálunk — nem gondoskodik, charitatív munkája kimerül abban, hogy az iskolás gyermekek szegényebbjeit könyvvel ellátja s karácsonykor felruhazza, azt se mindenütt. S e jótékonyágban is jórészt felekezeti s vallásos jelleg nélkül vesznek részt vagyonosabb reformátusaink, főként az uri hölgyek. Am diakonisszaszerű tevékenységről szó sincs. Hogy pedig a prezsbtyerek teljesítenének humanitárius munkát, s erőlesnemesítő törekvéseket támogatnának, s őrülennének a tiszta, józan családi életnek arról alig lehet szó nemcsak jelenleg, de még a közel jövőben sem.

Meglehetősen elhanyagolják az előjárók még az anyagi ügyeket is. A takarékmagtárakat rendetlenül kezelik. Az egyháztagok adóssága egyre nő, s bűnös könnyelműséggel hagyják behajthatlanul az egyházi adókat, ami végeredményében sokszorosan bosszulja meg magát. Ma az adótartozás már 14,358 koronát tesz ki egyházmegyénkben, az egyházak függő adóssága 142 ezer koronánál több, holott az összes ingatlan, ingó vagyon és alapítványok alig tesznek ki 5—6 százezer korona értéket. Mint az esperesi jelentés szomorúan constatálta, *„Igen sok egyházunk azon a ponton áll, hogy vagyona felett megüti a dobot.”* E szegénység szomorú nyomatékát aztán még az a körülmény adja meg, hogy a templom sok helyen gyarló, 5 helyen már halaszthatatlan a javítás, a következő falvakban pedig egészen építésre szorul, vagy lebontandó, t. i. Daboleon, Gödényházán, Nevetlenfalun, Tivadarban, Túrterebesben maholnap templom nélkül maradnak a hívők. A lelkészi lakások is gyarlók, 3 egyházban kellene lényegesen restaurálni, négy paplakon már a restaurálás sem segítene, azokat újra kell építeni. Mind e szükségletekhez kevés a conventi tőkesegély s a rendes és rendkívüli állam segély, mely utóbbiakat ugyanesak igénybe veszik a tüztől, árviztől, szárazságtól meggyötört egyházak, s a nagy családdal bővelkedő, anyagiakban szűkölködő lelkészek, tanítók.

A szegénység nyomasztó voltát mutatják, más részt az előjárók indolentiáját illusztrálják a jelentés következő tételei: Az egyházak rohamosan adósdónak elfele, és súlyos feltételű kölcsönöket vesznek fel, mellőzve az előírt felsőbb-hatósági jóváhagyást. *Közdók, egyházmegyei és kerületi illetékek csak négy helyen vannak kifizetve, 17 egyházban (31 közül) nem lettek kifizetve a behivatalnokok.* A halmii lelkész panasza külön is tárgyalatott, nevezett lelkész u. i. évek óta csonkán kapja amugy is kis fizetését, ugy,

hogy már 1000 korona hátralékkövetelése van egyházzal szemben. Dabolcon nagy a rendetlenség a vagyoni ügyek körül, úgy, hogy csak az utolsó pereben lehetett elkerülni a végrehajtást. Több helyről nem küldik be rendesen, dacára az egyházmegye régebbi statutumainak, az évi számadásokat s költségvetéseket, így pl. Tiszaújlak már 2 éve tanúsít ily hanyagságot, (noha — mellesleg mondva — épp' ez egyház külsőleg szépen gyarapodik). Ezeknek a számadásoknak s költségvetéseknek átvizsgálása pedig rendkívül hasznos, s a számvevőszék működése valóban üdvösnek bizonyult.

Nemhiába képezte ennek rendszeresítése esperesünknek hivatalba lépése után legelső gondját, progjammjának egyik leglényegesebb pontját.

Hiszen mi még ott állunk, hogy 9 egyházban még mindég nincsenek telekkönyvezve az ingatlanok s a vagyoneleltár is sok helyen hiányzik. Az egyházi adókules ugyan különfélenemű s egyenlőtlen s bizony a szegény népre mindenütt igen súlyos. Am, ha szomorú e kép a vagyoniakban, általában még szomorubb, ha az iskolákra fordítjuk figyelmünket.

Igazán még szerencsének mondható, hogy sok helyt az állam vette le a terhet gyülekezeteink gyenge vállairól. Pedig viszont, valljuk be, úgy általában nem nagyon örvendetes autonom-iskoláink megfogyatkozása.

Ime az iskolák képe: Még mindig van 2 iskola, mely csak négy osztályos, 1, mely 3 osztályú; gazdasági ismétlő és vasárnapi iskolázás alig van valahol. A tanerők száma nem elég. Az épületek gyarlók, a tantermek szűkek, a mellékhelyiségek botrányosan rosszak, a felszerelés alig-alig kielégítő. Jól felszerelt kényelmes iskolánk alig van. Nemesod, ha a tankötelesek közül, még mindig igen sok marad iskolázatlanul; a 13—15 éves gyermeknek a fele nem jár semmi iskolába. Így aztán a kultúra igen primitív még a mi magyarjaink közt, s a jövőbe se lehet nagy reménységünk. A kulturális teendőkből a lelkészek nagyon keveset vállalnak magukra.

Megemlíti még a jelentés, hogy sok oly tanító van még az egyházmegyében, akik állami intézetek ben végeztek, s az előírt külön egyházi énektanítói és vallástanítói vizsgát le nem tették.

Az iskolákról szóló szomorú jelentés végén, mintegy felderítőül, azon tanítókat dicséri meg az esperes, kik a mostoha viszonyok közt is jeles eredményt tudtak felmutatni tanításukkal: Kisfaludi K., Dévay I., Komonyi Orbán, Szarka István tanítókat, Gerdenics Ilonka, Kozicska Hermin, Füle Róza tanítókat.

Azt, hogy a hívők áldozatkészsége az egyházi ügyek iránt az idén feltűnően nagy volt, már említettem. Most felsorolom azokat a kis egyházakat, melyekben a hivek közmunkával 3—4 száz, sőt több koronányi kiadást spóroltak meg, vagy közadakozással ennyit gyűjtöttek, ezek: Bábony, Dabolc, Hosszúmező, Salánk, Turterebes. Több 2—3 száz koronás örökségeket illetve hagyományokat kapott vagy négy egyház, Tekeháza országos gyűjtésből nyert 718 koronát. A máramarosszigeti egyház hivei különféle egyházi jellegű célokra, többnyire gyűjtések útján közel 2700 koronát áldoztak.

Az esperesi jelentés mély benyomást tett a közgyűlésre, s köszönettel fogadták annak minden részletét, örömmel a kedvező tüneményeket, s megütődéssel a mulasztásokat, melyeknek elkerülése végett

egész sereg határozatot hozott a közgyűlés a jövőbeli pontos eljárást irányítandó.

Az időszaki jelentésből legérdekesebb az, hogy a máramaros vármegye keleti felében lakó református missio központján Nagybocskón maholnap önnálló anyaegyházat létesít a hívők áldozatkészsége, a missiói lelkész és az esperes buzgalma, s. hogy a szükséges állami hozzájárulás is kilátásba helyeztetett már. Még ezen a gyűlésen elő is terjesztette az esperes az elkészült lelkészi díjlevelet. Magyar nemzeti szempontból is nagy jelentőségű lesz ez új őrálló hely.

Zsinati képviselőkké Szikszay esperest és György Endre gondnokot, póttaggá Biró Lajos lelkész és Szegedi Gyula ügyvédi kamarai elnök, tanácsbírákat választotta meg az egyházmegye. A szavazás ez eredményét örömmel vette tudomásul a közgyűlés, s a megválasztottak nevében a megnyilatkozott bizalmat Szikszay esperes köszönte meg.

Ezután az államsegély kiosztásáról referált a világi főjegyző. Majd a világi aljegyző terjesztett elő több jelentést és javaslatot a szigeti liceumra vonatkozólag, melyet mind örvendő vett tudomásul s fogadott el a közgyűlés, mert azok mindenike az iskola anyagi és szellemi előhaladását jelentették. Tetemes építkezéssel bővült a lyceum, az udvar nagyobbításához Sziget városa egy kis utcát ajándékozott, a díszes tornacsarnok már tető alá került. A jogakadémián végre rendszeresített a 6-ik rendes tanári tanszék. A nagy könyvtár rendezése befejeztetett, úgy, hogy maholnap megnyithatják olvasótermét a nyilvánosság számára. A tápintézet fejlődik, s abban immár 52 tanuló nyer elhelyezést, kik közül 18 papnak, 5 pedig tanítóknak gyermekei. Most már jogászmenza is létesült, de még csak 11 hallgató számára. A lyceumi vagyoneleltár teljesen elkészült. A legatio intézménye az akadémián már megszilárdult. Sajnos, hogy még mindig igen kevés egyház kér a szigeti liceumból ünnepi követet, holott még eddig mindenütt a legnagyobb meglepetést vívták ki a jogászlegátusok.

Ezután több helyi érdekű ügy tárgyalatott, melyek között legtöbb vitára adott okot a huszti egyház erdőeladási ügye. A 22 ezer koronás adásvételi szerződést a közgyűlés végre mégis jóváhagyta azon clausulával, hogy azonnal szakértői becslést fogantossít s a becslésről felvett jegyzőkönyvet is felterjeszti az egyházkerülethez.

Ezután a református segélyegylethez beadott, valamint a rendkívüli államsegélyért és a domesticához beadott segélykérvényeket tárgyalták le. Meghallgatta a közgyűlés a missiói jelentéseket. Végül Kun Béla, a számvevőszék előadója bemutatta az 1903-ik évi zárszámadásokat s 1904-ik évi költségvetéseket, melyeket az egyes egyházak és az azokkal kapcsolatos magtárak benyújtottak. Ezekhez kritikai megjegyzéseket fűz, s kapcsolatos indítványokat tesz köztetszés mellett.

Volt még a gyűlés vége felé két érdekes téma. Szomszéd egyházmegyéből érkezett átiratok.

Egyik a szatmári és németi egyházaké, amelyek ujonnan létesített ref. tanítónőképzőintézetük anyagi támogatását kérik az egyházmegyétől, amit azonban a nagy szegénység miatt nem szavazhatott meg a közgyűlés.

A másik átirat a beregi egyházmegyéé volt, az egyházkerületünk háromfelé osztását célzó ismeretes javaslat. A közgyűlés a beregiek indítványát nem tette magáévá.

Erről lehetne sokat beszélgetni, de referádám úgy is hosszúra nyúlt, s így éppoly röviden végzek e tárggyal, mint végzett maga közgyűlésünk is. Elvégre az idő előre haladt már akkor is, s ott is.

A közgyűlést közebed fejezte be, melyen megjelent Ugoesa vármegye főispánja, gróf *Csáky* László is, s beszédet is mondott. Lelkes beszédekben éltették a buzgó esperest, a távollevő gondnokot, s a helyettes elnököt, valamint az új tanácsbíró, s a banketten megjelent vendégek kiválóbbjait stb.

Dr. Gergely György
egyh. megyei aljegyző.

IRODALOM.

„A keresztyén egyház története. A középiskolák VI-ik osztálya számára írta S. Szabó József. II. rész. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona. Debrecen, 1904. Ara 1 kor. 60 fill.”

Az a kedvező fogadtatás, melylyel szerzőnk művének I. része találkozott s amely magában véve ékesen szóló cáfolat némelyeknek afféle ellenvetésére, hogy belső értékével nem áll arányban az iskolákban való használhatósága, érthetővé teszi, hogy különös érdeklődéssel olvastuk át a II. részt. És mialatt az adatokban gazdag, eleven előadásu, szépen, vonzóan megírt könyvet átnéztük, még inkább megerősödött ama meggyőződésünk, hogy egy jóra való értékes munkával gyarapodott nemcsak tankönyvirodalmunk, hanem általában véve a protestáns irodalom, mert S. Szabó József könyve kedves és tanulmányos olvasmánya lehet a művelt protestáns családoknak is. Egészen új könyv! Felfogása, anyagának összegyűjtése, rendszerbe foglalása és előadása egyaránt e út az eddig használt kézikönyvektől.

Az egész munkán az erős meggyőződésű református ember felfogása vonul végig, aki nyitott szemmel, elfogulatlanul vizsgálja a keresztyénség életének fejlődését, de a biztató, reményt keltő jelenségek mellett nem kerül el figyelmét az apróbb beteges tünetek sem, mert érzi, tudja jól, hogy minden jelenség csak igazolja, erősebbé teszi az alapot, melynek sziklájára van lerakva egyházának fundamentoma. Nem pusztán a ker. egyháztörténet nevezetesebb eseményeinek ismertetése ez a könyv, mely a többi felekezetek ellen irányuló több-kevesebb polémikus éllel mutatja fel a maga meggyőződésének helyességét, igaz voltát; itt a történet az életfolyamat rendszeres fejlődése, melyet át-meg áthat a protestantismus szelleme s melynek végcéljaként is az evangélium győzelme van kijelölve. Építő hatása jellemképző ereje paedagogiai szempontból is eléggé nem méltányolható érdeme.

Hogy eme céljának megfelelőhessen, anyagának összegyűjtésénél nem elégszik meg a szorosán vett történeti anyaggal, amint ezt nemcsak az iskolák használatára szánt, hanem a nagyobb munkáknál is tapasztaljuk, hanem kiterjed figyelme mindama társadalmi viszonyokra, melyek a vallásossággal közvetlen összeköttetésben vannak. Látjuk a reformáció átalakító hatását a közerkölesiségre, a politikai viszonyokra, a tudományra és a művészetre; nem kerüli el figyelmét a legújabb kor társadalmának sokféle keresztyén szellemű alkotása, a kül és belmisszió áldásos tevékenysége, a különféle vallásos

egyesületek, sem a történelmileg kialakult társadalmi rend felforgatására törő socialis forrongás. Így aztán eléri azon célt, hogy az ifju lelkében az ezekről nyert képzetek a helyes világításban szilárdulnak meg, maradandóságukat pedig biztosítja azon körülmény, hogy kialakulásuknak történelmi folyamatát is szemléli.

Ez utóbbi szempontból tekintve egyik fényoldala, mint iskolai kézikönyvnek az is, hogy a reformáció után oly nagy számban keletkezett vallásbölcseleti nézeteket s az ezek nyomán megalakult felekezeteket legtöbbször a főbb eseményt csoportozatba beosztva, ismerteti: alkalmas kapcsolatban módját ejti a hit-tani eltérések kiemelésének is és így szerencsés kézzel oldja meg az új tanterv ama célzatát, hogy a szimbolika mint önálló tantárgy ne szerepeljen, hanem lehetőleg az egyháztörténet keretébe illesztessék bele. Tagadhatatlan, hogy ilyen módon az egyháztörténet keretében szorosabban nem tartozó anyagot is ölel fel, ámde szerző elég tapintatos anyagának megválasztásában és a tisztán dogmatikus részeket, valamint a részletkérdéseket csak olvasásra szánt petit-nyomatásban adja. Ennek a nagy szorgalommal és nem csekély fáradsággal összegyűjtött anyagnak elhagyása által talán kerekébb lett volna művének kidolgozása, de bizonyára veszítene vele tartalmának teljessége, mely így a közönségnek is tanulságos, sőt mondhatjuk élvezetes olvasmány lehet.

Egészen új a munka felosztása is. Két főkor-szakot s ezekben ismén két-két alkorszakot vesz fel. Az egyik: *„A reformáció kezdete és fokozatos elterjedése Luther Márton föllépésétől a westfaliai békekötésig 1517—1648-ig.”* Ezen korszak első részében *«A protestantizmus küzdelmei és megszilárdulása 1517—1571-ig»* a másodikban; *«A római katolikus egyház erőszakos ellenhatása 1571—1648-ig»* van ismertetve. Az egyes korszakok elnevezése találó, a tényekből van merítve, nemkülönben a határpontul felvett 1571-ik év is, amikor nemcsak Európa többi államai-ban nyert befejezést a reformáció munkája, hanem hazánkban is kimondta a marosvásárhelyi országgyűlés a vallásszabadságot; az egyetemes és a nemzeti történeti nézőpontnak ügyes egyesítése. Viszont helyesen jár el, hogy az általánosan elfogadott 1648-at nemzeti szempontból nem cseréli fel a közeleső 1645 tel.

A másik főkorszaknak a következő címet adja: *«A reformáció folytonos előnyomulása és állandó jótékony hatása a westfaliai békétől máig, 1648—1900-ig»* két része: *«A keresztyén társadalom átalakulása a reformáció szellemében (1648—1790)»* és *«Az evangéliumi szabadság és felvilágosodás újabb-újabb hódításai (1790—1900)»*. A két részre osztást egyháztörténeti szempontból szintén ügyesnek mondhatjuk, mert valóban az evangélium kovásza hatalmas átalakító munkát végzett ama másfél század alatt; az elnevezés önkénytelenül rávisz, hogy a világtörténeti eseményeket is keresztyéni szempontból foghatjuk fel igazi mélységükben; a korszakzáró év gyanánt felvett 1790-ik, mint a felvilágosodás legjellemzőbb képviselőjének elhalálozási éve, különösen nemzeti szempontból, szerencsésen van megválasztva. A negyedik korszak elnevezésének helyessége felett lehetne vitakozni, mert hiszen az ultramontanizmusnak, a klerikalizmusnak napjainkban tapasztalható előnyomulása éppen ellenkezőt látszik bizonyítani, ámde nagy korszakok igazi jellegét nem muló természetű ese-

mények adják meg, bármily hatalmas bubánatokat verjenek is és igaz marad szerzőnek záró szava, mely egyuttal művének alapeszméje is: „A Jézus Krisztus szelleme volt és marad mindig az emberiség kovásza. A szeretet, melyet lehel, hirdet, tanít, győzni fog mindenha.“ (113. l.)

A használatban levő kézikönyvek a reformáció térfoglalását, küzdelmét többnyire országokként csoportosították, abból a felfogásból indulva ki, hogy az együvé tartozó dolgoknak együtt való ismertetése maradandóbban bevésődik az emlékezetbe. Szerzőnk pedig abból a felfogásból indult ki, hogy ezen módszer szerint igen sok eseményt kiszakítunk az egyetemes történeti kapcsolatból és a részleteiben hűkép az egész mozaikszerűvé teszi; a tanuló jól fogja ismerni egyik-másik országban a reformáció történetét, de az általános fejlődésről nem nyer tiszta képet. Ezen fogyatkozásokon kívánt segíteni az által, hogy a szigorú időrendtől csak annyiban tért el, amennyiben az események természetes fejlődése és összefüggése meg kívánta; e mellett mégis sikerült a szétágazó gazdag anyagot néhány kimagasló alak, vagy esemény körül csoportosítani, úgy, hogy a három első korszakban akár az egyes cikkelyek tartalmát, akár elrendezésüket nézzük, alig lehet komolyabb kifogást emelni, ha csak a szörszálhasogatás vádját nem akarjuk magunkra venni. Csupán a 30. §. mely a „magyar protestáns egyház szomorú korszakát“ rajzolja, került egy kissé különös helyre, amennyiben sem az előtte állóval (A felvilágosodás) sem az utána következővel (Febronius. II József.) nincs tartalmi kapcsolatban. Ellenben, ha a XIV. Lajos korát tárgyaló szakasz után tette volna, lett volna valamelyes kapcsolat s nem választja szét a „felvilágosodás“ tárgyalását II Józseftől.

A negyedik korszakban a történeti anyag kevés, elrendezéséhez szó sem férhet, de annál több ellenvetéssel találkozhatik a nagy szorgalommal gyűjtött anyagnak felhasználása. Fel lehet tenni a kérdést, hogy vajjon szükséges-e a sokféle vallásos társulatot (37 §.) belmisszióval foglalkozó egyesületet (38 §.) ismertetni? Vajjon helyet foglalhat-e ker. egyháztörténetben az anarchizmus, nihilizmus, szocializmus ismertetése? (40 §.) Nem terheljük-e meg nagyon a tanulót a tulságos lelkiismeretes eljárással, mikor ennyire kibővítjük a tananyagot? Az illető szakaszok elosztása eloszlát minden agódmalt, mert az ott ismertett egyesületek, társulatok működésében nyilvánul napjainkban a keresztyénség átható ereje s így a jelenkor története azoknak működésével esik egybe; ismeretükre nemcsak a protestáns, hanem a művelt embernek is szüksége van. A legutolsó pontban tárgyalt irányzatok pedig, bár sokan nem tartoznak ide, mégis csak a keresztyén vallásos bölcséletnek sarjadzásai, a jelenkor és a jövő hatalmas kérdései, melyek a ker. egyházat és társadalmat ostromolják; igen helyes tehát ezekkel is megismerkedni s a vallás biztató fényénél pilantani be a jövő homályába.

Különben is az anyag gazdagsága nem lehet kifogás tárgya egy ilyen természetű munkánál, mert a sokból könnyebb kiválasztani azt, amit lényegesnek tartunk, mint a felületest, a hézagost pótolgatni. De szerzőnk mindent is elkövet, hogy a tanulást megkönnyítse, s kellemesé tegye: az idegen nevek után kiteszi a helyes kiejtést, mi által sok zavart eloszlát; előadása mindvégig magyaros, könnyen folyó, ahol a tartalom úgy kívánja, színes, emelkedett. Nemcsak

ismeretköre gyarapodik általa a tanulónak, hanem izlése, stílusérzéke is fejlődik. Ha emiatt egy kissé több gondot kell fordítania megtanulására, munkája semmiképpen sem veszett kárba. Szóval ismételjük a munka nagy tudású revisorának véleményét: „szép, alapos, helytálló, szerencsés alkotás . . . igazi nyereség református tankönyvirodalmunkban.“

Melegen ajánljuk a művelt portestáns közönségnek is.

M. I.

Megjelent: Homiletika. vagy Egyházi Ékesszó-lástan. Irta: *Kovács Albert*, a gyakorlati theologia és egyházjogtan volt tanára a budapesti ev. ref. theologiai akadémián. Budapest. Hornyánszky V. cs. és kir. udv. könyvnyomdája. 1904. Ara?

A legközelebb megjelent művet ismertetés és bírálat céljából kiadtuk lapunk egyik szakértő munkatársának.

Külföldi egyetemi évem emlékeiből. Irta: *ifj. Dr. Csiky Kálmán*. Budapest, Révai és Salamon könyvnyomdája. 1904.

A 78 lapra terjedő könyvecske az előszón kívül XIV. fejezetre oszlik a következő címekkel: Magyar ifjak a külföld egyetemén. Egy dátum. Berlini séta. Hirneves magyar-barát. Wittembergben. Karácsonyestvéje 1901-ben. Észak felé Heidelbergben. „Alt Heidelberg.“ A heidelbergi egyetem. Luzern. A németek rólunk. Közjogi különböztetés. Franciák Salzburgban.

Az ifjú szerző nagy tudásvágygyal s a mellett minden szép iránt hevülő szent lelkesedéssel járta be a külföld, különösen pedig a nagy német birodalom egyetemeit, ezek közt főként a berlini és heidelbergi egyetemeiket, s vakációit hasznos és kellemes utazásokkal, vagy kirándulásokkal töltötte. Járt Svédországban, Hollandiában és Svájcban. Pompás színekkel, könnyed tollal rajzolja az egyetemi életet, a német diákok komoly, s mikor úgy jó, könnyed életét.

A kis munka minden során látszik és érzik, hogy komolyan gondolkozó, fölfelé törekvő szellem, és mégis egy ifjui szellem, vezette a tollat, mikor a szerző papírra tette érdekes észleleteit. A három utolsó cikk közül kettő politikai tartalmu, s azokat nem külföldi egyetemi időzéséről, de arra való vonatkozással írta, a legutolsó pedig salzburgi nyári időzése alatt, mely külföldi nagyobb útjának idejét pár évvel megelőzte.

A kedves munkát örömmel olvastuk át, hasznos élvezetet, lelki üdülést szerzett az nekünk. Szívesen ajánljuk.

*

KÜLFÖLD.

A toledoi magyar ref. templom felavatása.

Gyönyörű napfényes vasárnapra virradt fel Toledo magyarsága Szeptember 4-ikén. Örülmi látszott a természet is a nagy fontosságú ünnepélynek, melyre Toledo magyarsága készült ragyogó boldogsággal, arcaikon a megelégedés kifejezésével. Új református templomukat készültek felavatni a jó toledoiak, mely — mint a magyarság erős védvára büszkén — emeli ég felé aranygombos karsu tornyát, hogy hirdesse a

magyar nevet az Erietó nyugati sarkán, hogy szépen csengő harangjai hirdessék a magyar nevet, áldozni tudó és akaró népét az idegen nép tengerében, hogy vigasztalja a szomorkodót, bátorítsa a csüggedőt, hálaadásra hívja apraját és nagyját egyaránt.

Reggel kilenc órakor kezdett gyülekezni a menet a Payne avenuen levő kis templom mellett és pont fél tizkor indult el a következő sorrendben.

Elöl a toledoi magyar Rákóczi-zenekar magyar zenészei.

2. A toledói magyar ifj. Egylet.
3. Toledoi Kálvin János ref. betegsegélyző és templom-egylet
4. Meghívott lelkészek.
5. Toledoi magyar ref. nőegylet.
6. Toledoi ref. nődalárda.
7. Payne avenue recoud congregational church and sunday school.
8. Magyar ref. vasárnapi iskola növendékei.
9. Tót Szt. László Egylet.
10. Memorial church gyülekezete lelkészével együtt.

A menetet hat csikós vezette, akik délceg paripáikat magyarosan megülve vezették a menetet a Front streeten a Consaulig, onnan a Bakwellig, hol a templom előtt félkörben állva énekelték el az „Oh seregeknek Istene“ kezdetű zsoltárt

Enek után Rev. Saunders, az egyházkerület superintendense imádkozott és a Ref. Church in the U. S. nevében megnyitotta a templom ajtaját.

A meghívott vendégek és a gyülekezet színültig megtöltötték a tágas templomot és figyelemmel hallgatták a szivhez szóló beszédeket, melyek magyar, angol és német nyelven a következő sorrendben tartottak:

1. Amerikai és magyar hymnus.
2. Ima, angolul Dr. Van Horne.
3. Gyülekező ének 74. dics.
4. Biblia olvasás Rev. Graum.
5. Fennálló ének.
6. Angol, német és magyar ima. Rev. Souders, rev. Gramm és rev. Nánássy.
7. Isten ajkunk neked... Énekli az 50 tagból álló vegyes chorus.
8. Egyházi beszéd: Rev. Nánássy.
9. Dicsőít téged... férfi kar.
10. Keresztelés... Rev. Harsányi.
11. Confirmálás Rev. Kalassay.
12. Urvacsoraosztás.

Délután három órakor a vasárnapi iskola mutatta meg a nagy érdeklődő közönségnek, hogy mily Istennek tetsző munkát végez érdemes lelkésztanítójuk. Gyönyörű volt hallgatni, mily okos feleleteket adtak a gyermekek, akik hetvenen felül szorgalmas látogatói az Ur szőlőjének. Estve nyolc órakor hálaadó Isteni tisztelet volt és a boldog hívek meglepve távoztak el, magukkal vive a szép ünnepély emlékét. Az esteli istenitisztelet sorrendje a következő volt:

1. Oh kereslek... vegyeskar.
2. Ima Rev. Nánássy.
3. Viharban... Dalárda.
4. Egyházi beszéd Rev. Ludman.
5. Gályarabok éneke... dalárda.
6. Angol beszéd... Rev. Souders.
7. Bezáró ének.

Sok vajadás után jutott annyira a toledói ref.

gyülekezet, hogy az Urnak hajlékot emelhetett. Már már azt hittük, hogy elhagyott minket az Ur, mikor prófétát adott az Ő népének és lelkes papja elfoglalván hivatalát, törhetetlen kitartással évek mulasztását hozta helyre és felépíttette a gyönyörű kőtemplomot, melynek aligha van párja az amerikai magyar templomok között.

Dicséret és dicsőség illeti a gyülekezet minden egyes tagját is Apraja nagyja egy szívvvel lélekkel küzdött a nemes cél felé és, hogy micsoda buzgósággal etelve fogta fel az ügyet, mutatja az, hogy a templom 16,000 dollár költségvetéséből már alig van 8.000 dollár adósság. És mindez rövid negyedfél év alatt!

A toledói Kálvin János egylet is minden igyekezettel azon volt, hogy a templom ügyét előbbre vigye. Erős oszlopa az egyháznak, mely több mint 800 dollárral segítette az egyházat fennállása óta. Az egyház legnagyobb harangja is az ő áldozatkész-ségük bizonyossága és a tornyon levő aranyesillag is az ő nemes jóságukat hirdeti.

A toledói ifj. Egylet tagjai naponként hallják az általuk ajándékozott középső harangnak a hangját. Nem szorul dicséretre, de meg gyöngye is erre a toll, hogy ezen a helyen mondjunk dicséretet a vegyes egylet nemes tettéért. Maradjanak a derék ifjak ezután is azok, amik eddig voltak: a béke és szeretet tárháza; összekötő kapocs a pártokra oszlott magyarság között és a jelvényükön levő összefogott kézhez hasonlóan, karöltve munkálják a szeretet és békesség munkáját. Virágzó egyleti életük elég bizonyíték arra, hogy szépen megfér együtt a magyar, csak akarjon, és hogy nagy jövő áll derék ifjaink előtt, az elvitázhatatlan tény.

Uj korszak előtt áll a toledoi ref. gyülekezet és, amikor tiszta szivből adunk hálát Istennek megsegítő kegyelméért, kérjük Őt, hogy terjessze ki reánk áldó kegyelmét a jövőre is, hogy új templomunk a szeretet, békesség és testvériesség otthona legyen.

Toledo, 1904. Szept. 20.

Molnár István
presbiter.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Historicusnak.** E lap legközelebbi számában *Historicus* aláírással egy cikksorozat vette kezdetét a *zsinati tagok számaránya és választási módjáról*, mely az országos református tanáregyesület ellen kemény támadással lép fel. A közintézmények kétségkívül közbirálat alatt állanak s a gáncsot éppúgy el kell viselniök, mint a dicséretet. Az országos református tanáregyesület is bizonyynyal eltüri. sőt hasznára igyekszik fordítani a működése ellen emelt kifogásokat, ha azoknak alapja van és jóakarattól származnak. De sajnálattal kell kimondanom, hogy ezt *Historicus* cikkében nem látom, holott neki első renden kell tudnia és megtartania ama cicerói igazságot, hogy: prima est historiae lex, ne quid falsi dicere audeat, deinde, ne quid veri non audeat.

Hogy miképpen működött és micsoda eredményeket ért el az országos református tanáregyesüle-

rövid fennállása óta, azt itt, ez alkalommal fejtegetni nincs helyén. Az bizonyos, hogy, amit tett — minden mellékérdek kizárásával — tisztán a tanügy és a tanárság iránti igaz lelkesedésből és odaadó buzgóságból tette. Munkásságának mértékét és elért sikereinek fokát illetőleg lehetnek eltérő vélemények, de arra hangra és nyilatkozatra, melyben Historicus részesíti, valóban nem szolgált reá s én azt — a magam részéről — méltatlankodva utasítom vissza.

S mikor ezt teszem, a Historicustól fölvetett tárgyra, t. i. a *tanárok zsinati képviseltesére*, általán az egész zsinati törvények módosítására vonatkozó egyesületi memorandumot illetőleg arra hívom fel Historicus figyelmét, hogy ha azt jól megnézi, mindjárt az első sorokban olvasni fogja, hogy annak elkészítésével a közgyűlés bizta meg a választmányt s így e fontos ügy a debreceni közgyűlésnek egyik tárgyát tette. És, ha Historicus a zsinati törvénytervezetnek köznevelési és közoktatási részét gondosan átvizsgálja, historiai igazságérzetével el kell ismernie, hogy arra az egyesületi memorandumnak — a tanári érdekek szempontjából is — jelentékeny hatása volt. Hogy az alkotmányi és törvénykezési rész, kívánságaink mellőzésével készült el, annak oka a tanáregyesület nem lehet.

Ennyit tartok szükségesnek az országos ref. tanáregyesület jó híre neve érdekében, mint annak egyik tisztviselője, nem megbízatásból, csak pusztán egyéni indíttatásból, Historicus cikkére megjegyezni. Ahoz, amit a zsinati tanári képviselteset illetőleg előad, nem szólok; azt, mint egyéni meggyőződést, tiszteletben kell tartanom. De — amennyiben annak egyik passzusa könnyen azt a gyanút ébresztheti, mintha az országos ref. tanáregyesület csak a gymn. tanárok érdekeit ápolná, ezt a föltevést, mint alaptalant, kénytelen vagyok az egyesületről elhárítani. Ellenben sajnálattal kell ez alkalommal is megállapítanom, hogy ref. jogakadémiáink tanárai általában feltűnő és megfoghatatlan idegenkedéssel viseltetnek az egyesület iránt, holott éppen az ő egyetértő munkálkodásuk által volna elérhető, hogy a főiskolai szempontok minden irányban kellőképpen érvényesüljenek. Historicust is arra kérem, hogy támadás helyett inkább támogassa a ref. tanáregyesületet s ha munkásságát kevesli, eszméivel adjon annak nagyobb lendületet! Higyje el, hogy a vezetőség a legszivesebben fogad és igyekszik megvalósítani minden okos és életrevaló indítványt és higgye el azt is, hogy ilyen módon sokkal jobban mozdítja elő a tanárság érdekeit, mintha ok nélkül gáncoskodik. Debrecen, 1904. okt. 3. S. Szabó József az országos református tanáregyesület főjegyzője.

— **Mikor a magunk keze is ver bennünket** című cikkekünk folytatásaként írják lapunknak: * A nyáron Bisztra-telepen jártam. Ez Szászsebes közelében van és nyaraló-telep. Az erdő a kincstáré s a tulajdonos csinos faházat építtetett az erdei munkásoknak, melyeket most, nyáron a nyaralók használnak.

Itt találkoztam az erdőőrrel. Dunántúli magyar feleségestől. Van hét gyermekök, ebből egy

* E cimen ezentúl többször meg fogunk emlékezni lapunkban a magyar fajt fenyegető veszedelemtől. Nemzetiségi vidéken lakó előkelő társadalmi állású munkatársunk szolgáltatta az adatokat. Szerk.

fiu. Három gyermeke van iskolaköteles korban, de eddig egy sem járt iskolába. Azt mondja, hogy a telepen összesen 47 gyermek van. Nem tudom, hogy ez az iskolakötelesek száma-e, vagy sem. Azt mondja továbbá, hogy kérte, hogy helyezték át a gyermekei taníttatása végett. Nem tették. Kértek az államtól a telepen lakók iskolát. Nem kapták meg. A telep bent van a rengetegben. A raktár, honnan az enniva'ót veszik körülbelől 11 km.; a legközelebbi falu, hol oláh iskola van, körülbelől 30 km. Az állami iskola még ennél is távolabb van valahol. De hogy küldje oda az erdőcsösz? Három gyermekért kosztot lakást nem győz fizetni. Panaszkodott, hogy gyermekei oláhhul táncolnak, dalolnak és sok magyar szó helyett már az oláh szót használják. Ha iskolába adja, nem adhatja őket messzebb a legközelebbi oláh falunál, mert ott olcsóbb lesz az ellátás egy oláhnál, mint Szászsebesen, vagy Nagyszebenben az állami iskolában. És, mint búsulva mondotta, legalább megtanulják a nevöket leírni az oláh iskolában s nem nőnek úgy fel, mint az ökörtinó. Figyelmeztettem, hogy így még jobban bele jönnek az oláh nyelvbe, szokásokba, s mit tesz, ha oláh fogja megkérni majd a leányait. Így az unokái oláhok lesznek.

— Isten őrizzen, hogy ezt megérjem uram. De, ha kéri, adom. Mit csináljak velök?

* * *

Bisztrán van az államnak faháza elég. Padnak, asztalnak való fenő van az erdejében. Én is négyszögletes gerendán ültem az iskolába, s korcsmaasztal formájú volt az asztalunk. Nem voltak a tanszerkiállítás díjazott taneszközeink, mégis tanultunk. Nem kellene egyéb, mint egy nőtlen tanítót, vagy tanítónőt küldeni, hadd mentené meg a magyar szülék magyar gyermekeit az eloláhosodástól. Ez amolyan vándor iskola lenne. Oda kellene küldeni a tanítót, ahol több a gyerek. Onnan, ahol kevesebben vannak, az államnak kellene ezeket a tanító vándor lakhelyére viteni. Az nem nagy okosság, hogy, ha nincs modern iskola, akkor ne legyen semilyen sem.

* * *

A nagyszebeni törvényszéknél lopással vádolva állott egy 14—15 éves kis leány. Irni olvasni nem tudott, ev. ref. vallású volt. Csak oláhhul beszélt. Egy szót sem tudott magyarul.

* * *

Szomorúan érdekes volt, mikor egy vádlott így felelt: „A nevem Vida Károly, lakom Felső-

piámon, ev. ref. vallású, magyar vagyok, irni, olvasni nem tudok.“

Mindezt azonban oláhul mondotta el, mert egy szót sem tudott magyarul.

„A kálvinista vallás magyar vallás“ !!

— **Az alsószabolcs-hajdúvidéki új esperes beiktatása.** Dr. Baltazár Dezsőt, az ujonnan választott alsószabolcsi-esperest, f. hó 6-án iktatták be hivatalába. Az ezen alkalomra összehívott egyházmegyei gyűlésen lelkészek s az egyes egyházak küldöttei teljes számban jelentek meg. Ott voltak a theol. tanárok is. Az eskü letétele után Dr. Baltazár Dezső gyönyörű szép programmbeszédet mondott, melyet legközelebb teljes egészében fogunk közölni. Majd olvassa el kiki . . . S aztán gondolkozzék . . . Mert e beszéd tartalma s a mai idők jelenségei felett valóban méltó gondolkozni . . . !

— **Lelkészeválasztások.** A Lengyel Sándor helyére a csengeri egyház Pótor Elemér olesvaapátii lelkészt; a tiszakőrödi egyház a Lázáriba választott Ory Tamás helyére Gacsályi József gacsályi segédlelkészt választotta meg

— **Régi keresztyén temető.** Kairótól körülbelül 100 mérföldnyire déli irányban régi keresztyén temetőkre bukkantak, s a sirokból olyan érdekes papyrus tekeresekre, melyek a Krisztus utáni 6. első századból valók. Dr. Grenfell nevű angol tudósé az érdem, hogy ezeket a papyrus-leleteket összegyűjtve azokat 25 ládában Oxfordba küldötte s azokról legközelebb Londonban felolvasást tartott. Érdekesek ezek a papyrusleletek azért, mert a Krisztus beszédeit nem mindenütt úgy adják vissza, mint a kanonikus evangéliumok. Így p. o. Lukács 11. 52-ben ez áll: „Jaj nektek törvénytudóknak mert elvettétek a tudománynak kulcsát; ti magatok nem mentetek be; a kik be akartak menni, azokat is megtiltottátok.“ A most felfedezett papyruson ez így hangzik: „Jaj nektek törvénytudóknak, mert elrejtettétek az ismeretek kulcsát; ti magatok nem mentek be és azok előtt, akik bemennek, nem nyitjátok ajtót.“ Érdekes a Krisztus szájába adott következő ige is: „Aki keres, meg ne szűnjön keresni, míg megtalálja; és, ha megtalálta, ne csodálkozzék. Csodák által éri el a mennyeknek országát; és, ha ebbe az országba bejutott, ott nyugalmat fog találni.“

— **Az egyházi adó és az állami tisztviselők.** Nagy jelentőségű elvi határozatot hozott a minap Csanádvármegye közigazgatási bizottsága az állami tisztviselők egyházi adója tárgyában. A makói római katolikus egyházközség ugyanis már évek óta törekedett arra, hogy az egyházi adó fizetésére az állami tisztviselők is köteleztesse. Az egyházközség legutóbbi beadványára aztán ez év elsején Csanádvármegye közigazgatási bizottsága szóbeli tárgyalást rendelt el, amikor a közigazgatási bizottság az állami tisztviselőket hitközségi adó fizetésére kötelezte. A közigazgatási bizottság határozata felebbezés folytán a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé

került, aki jóváhagyta a bizottság határozatát és pedig azzal az indokolással, hogy a hitközségi adó nem azonos a községi póttadóval s így azt a hitközség minden egyes tagjának fizetni kell.

— **Az új énekeskönyv** előmunkálatairól lapunk olvasóközönségét mindig tájékoztattuk, sőt a *Próba-énekeskönyv* megjelenése után a tárgyilagosságot is helyet adtunk s örültünk. ha az ellentétes nézetek összeütközésével az eszmék a vita folyamán tisztázódtak, amint az legközelebb a ritmus kérdésében is történt. Nem rég adtunk hírt arról is, hogy Seprődi János kolozsvári collég. tanár külön füzetben is kiadta a *Próba-énekes*-ről írt bírálatát, mely eredetileg a *Protestáns Szemlében* jelent meg. Most arról kívánunk híradást lenni, hogy ezen bírálatnak a dallamokra vonatkozó része felszólalásra készítette a *Dallamozó bizottságot*, az egyetemes énekügyi bizottság egyik osztályát, s a bizottság saját álláspontját a Prot. Szemle legutóbbi számában — a bírálónak többféle kifogásaival szemben — röviden bár, de súlyos érvekkel védelmezi. Mi a vitába, mely zenei és vers-tani kérdéseket fejteget, beleavatkozni nem akarunk, de a tárgy közérdekű voltánál fogva felhívjuk rá az érdeklődők, különösen a zenészek és poéták figyelmét. A cikk befejező része, melyben a bizottság saját álláspontját körvonalozza s erőteljesen kidomborítja, így hangzik: „Működésünk f. elve, sarkpontja az új ütemezés, s ennek célja, hogy énekeinkben s éneklésünkben ezután magyar ritmus lüktessen. Nemcsak a magyar dallamoknak adtunk azért magyar ütemezést, hanem magyaros ütembeosztás által az idegen dallamokat is közelebb hozni igyekeztünk nemzeti érzésünkhöz, s bizton reméljük, hogy, ha a hangjegyzésünk által feltüntetett magyaros ritmus a versben is mindenütt kifejezésre jut, idő multával alakilag az idegen dallamok is sajátunkká lesznek s a későbbi nemzedéknek már könnyű lesz ev. ref. énekköltészetünket egészen nemzeti alapra visszahozni. Tudjuk, hogy az énekirók munkáját az új követelmény (magyar versritmus) megnehezítette, de szilárd meggyőződésünk, hogy a költészet szabályainak alakilag is megfelelő magyar ev. ref. énekeskönyvet alkotni csak az általunk megjelölt alapon és irányelvek mellett lehetséges akár most, akár valamikor a jövőben.“

— **Az ev. ref. zsinati tagok szives figyelmébe.** Az ev. ref. egyetemes konvent főtiszteletű és nagyméltóságú elnökségétől nyert megbízatásom értelmében tisztelettel kérem az ev. ref. zsinat mélyen tisztelt tagjait, hogy — amennyiben az érintendő és a zsinat tárgyalására váró nyomtatványok valamelyikét (amelyek különben, a két első kivételével, az ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyveiben mind megtalálhatók) még nem kapták volna meg, sziveskedjenek azokért postai címök, valamint az általuk a zsinaton képviselendő egyházmegye, illetőleg egyházkerület szabatos megjelölésével *Dávidházy Kálmán* könyvkötő urhoz *Debrecenbe* fordulni. (*Füvészkert u. 9. sz.*) Kérem továbbá a zsinat mélyen tisztelt tagjait, hogy a) amennyiben az október 27. és köv. napjain Budapesten tartandó zsinatelőkészítő konvent itt Debrecenben, f. évi novem-

ber hó 9-én, vagy 10-én megjelenendő és azonnal expediálandó jegyzőkönyvének gyors kézhezvételére sulyt helyeznek, akkori tartózkodási helyüket ugyancsak *Dávidházy Kálmán debreceni könyvkötő urral* idejekorán, szabatosan közölni, b) a zsinati tagoknak szóló konventi elnökségi meghívók akadálytalan szétküldhetése, a szükséges pótagok mielőbbi behívhatása stb. iránt való intézkedés érdekéből, szabatos postai címeket (lakóhely, utolsó posta, vármegye), azon vasúti állomás nevét, ahol a zsinatra utazásuk alkalmával vonatra fognak szállani, valamint a november 10-ikén Budapesten történendő megjelenésben való netaláni akadályoztatásukat, *saját egyházkerületök püspöki hivatalával* mielőbb közölni méltóztatassanak. A főntebb érintett nyomtatványok a következők: 1. Az egyházi törvénytervezetnek a konvent által megállapított s Debrecenben, a Csokonai nyomdában 1—108. lapon 1904. június hóban megjelent végleges szövege. 2. Az ev. ref. egyetemes konvent összefoglaló jelentése a zsinat számára az egyetemes konvent 1893—1904. évi működéséről. (Nyomatott Debrecenben 1904. október havában. 3. A magyarországi evangéliom szerint reformált és ágostai hitvallású evangélikus keresztyén egyházak emlékirata az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról (az 1904. júniusi konvent 22. jk. számának „K melléklete.“) 4. Az állami egyetemen szervezendő protestáns theol. fakultás ügye (az 1903. júniusi konvent 31. jk. számának „K melléklete.“) 5. Az esküminták (az 1903. decemberi konvent 25. s az 1904. júniusi konvent 39. jk. száma.) 6. A közalapi végrehajtó bizottság jelentése a magyarországi ref. egyházi közalap 1892—1902. évi történetéről (az 1903. júniusi konvent 56. és 61. jk. számához csatlakozó „V. melléklet.“) 7. Az országos ref. lelkészi özvegy árva-gyámintézet megalakulásáról és 1896—1903. évi működéséről a zsinat elé terjesztett jelentés (az 1904. júniusi konvent 19. jk. számának „H. melléklete.“). Kelt a magyarországi reformátusok debreceni főiskolájában, 1904. évi október 6. *Sass Béla* s. k. ev. ref. hittanszaki akad. tanár, mint konventi jegyző.

— **Az egyházkerületi világi tanácsbíróságra beérkezett szavazatokat** az arra kinevezett bizottság f. hó. 3-kán délután bontotta fel a püspöki irodában. *Mezőy Béla* 337, *Padrah Sándor* meg 323, szavazatot kapott. Több, mint 100 szavazat különböző egyénekre szerteoszlott s így általános szótöbbséget senki sem kapván, a két legtöbb szavazatot nyert egyén t. i. *Mezőy Béla* és *Padrah Sándor* között új szavazás rendeltetett el, melyből kifolyólag megállapították azt is, hogy az esperesek az egyházakból beér-

kezett szavazatokat legkésőbb november 6-ig küldjék be a püspöki hivatalhoz. Megjegyezzük még itt, hogy egyházkerületünkben az érvényes szavazatok száma a legújabb összeállítás szerint =780 s így az abszolút többséghez legalább 391 szavazat szükséges.

— **Andrássy Kálmán ünnepe.** A szabo esmegeyi buji ev. ref. egyház okt. 2-án kettős ünnepséget rendezett orgonája felavatása és nagynevű lelkésze *Andrássy Kálmán* 25 éves lelkészi működése évfordulójának alkalmából. Szűkkörű, de bensőség-teljes kis ünnepélyben volt részünk, amelynek orosz-lánrésze *Andrássy Kálmán*nak szólt. Az ünnepély istenisztelettel kezdődött. A *Hodossy Béla* sárospataki zenetenár által műszakilag felülvizsgált s a *Kerekgyártó* debreceni orgonaépítő által készített igen díszes kiállítású orgonát, *Hodossy* tanár ur szólaltatta meg méltóan az ünnepi hangulathoz s az „Im bé jöttünk nagy örömmel“ kezdetű ének 2, s a „Jövel Szentlélek Ur Isten“ kezdetű ének 3 versének éneklése után *Görömbei Péter* esperes avatta fel szép imával az új orgonát s avatott szívvel s lélekkel esdett áldást Istentől a 25 éves évforduló határvénél a lelkészre s gyülekezetre egyaránt. Az ünnepi egyházi beszédet a jubiláns maga tartotta. *Andrássy K.* különös, rendkívüli szónoki tehetségét széles körben ismerik s tisztelik, de ebben a beszédben önmagát túlta felül. Alig tapasztaltam még szónokon, hogy egy 45 percig tartó beszédet oly mindvégig feszült figyelemmel s oly igazi benső meghatottsággal s örömmel hallgatott volna a gyülekezet, mint *Andrássy* ez alkalommal. Nem is kísértem meg a beszéd vázlatát adni, de óhajtanám, ha átengedné az ünnepelt kinyomatásra, hogy mások is, nemcsak a jelenvoltak, élvezhessék azt, ha ugyan teljesen ki van dolgozva nála, ami nem bizonyos, miután a felkért szónok betegség miatti távolmaradása miatt szónokolt csak maga *Andrássy*. A remek szónoklat-hoz méltó utó és zárma után az orgona hangjai mellett az urasztala mellé elhelyezett asztalhoz vonult ki az esperes úr és *Nemes Arpád* buji főgondnok elnöklése alatt a presbyterium s megkezdődött a dísz presbyteri- és közgyűlés, amelynek az esperes úr által történt megnyitása után *Nemes Arpád* főgondnok üdvözölte legelőször *Andrássy Kálmánt*, egyszerű szavakkal, de mély érzéstől remegő hangon tolmácsolta a buji egyház szeretetét, bensőség-teljes viszonyát s mély-séges tiszteletét az ünnepelt iránt s ennek külső nyilvánulásaként a nagy, 2, diszkótésű aranybibliát 150 k. és 12 személyre való ezüst készletet mintegy 300 k. értékben adott át a gyülekezet ajándékként, annak hálája látható bizonyosságára. Különben *Nemes Arpád* volt buji s jelenleg miskolci gyógyszerész, mintegy fél éve eltávozott már Bujáról s csak azért nem mondott le főgondnoki hivataláról, hogy az általa anyira szeretett s tisztelt lelkész iránt ezen a napon még ő fejezhesse ki s tolmácsolhassa a gyülekezet háláját s örömét, s rendezhesse számára ezt a szép napot. Aranyszívű, buzgó vallásos érzetű s erős hitű református ember a főgondnok ur. Oh csak ilyeneket, ilyen igazi eszményeket adna sokat a gondviselés ref. Sionunknak akik a szó legnemesebb értelmében teljesítik emberi s keresztyéni feladataikat. A figyelmes főgondnok tudomására hozván főtiszt. püspök urnak *Andrássy* ünnepélyét, a főpásztor egy remek nagyszabású üdvözlő levelet küldött,

amelyet az egyház részéről történt üdvözlés, s Andrásy válasza után alulírott olvasott fel s amely egész terjedelmében a diszközgyűlés jkönyvében örökített meg. Ezután Görömbei Péter esperes az egyházmegye nevében tartott üdvözlő beszédet, nagyszabású, magas szárnyalású, melege, szívhezszóló s az erre szintén szívből jött válasz után alulírott üdvözölte Andrásyt a lelkész s a tanítótársak, mind megannyi mélységes tisztelők nevében szeretettel, s beszédét azzal végezte, hogy jól esett a tanítványoknak hódolni a mester előtt; jól esett akkor, amikor egy derék gyűlékezett az Andrásy homlokát ezt a sokszor tövis koszorúval megvérzett homlokot, bárány köríti, hogy ebbe a koszorúba ő is beilleszthette az Andrásy lelke tüzénél anyiszor melegegett tisztelők szerény hálaáldását is. S ezzel esperes ur záró szavai után bevégeződött ez a kiskörű de igazán lélekemelő ünnepély. Adjon Isten az ünnepeltnek ezereknek s övéinek boldogítására testi erőt s egészséget, hogy az a gyenge cserépedény össze ne törjön az alatt a mindig hatalmasabb s tevékenyebb szellem hatása alatt.* Bercel. *Korocz József.*

Tartalomjegyzék: A zsinati tagok számaránya és választási módja. Historicus. — Tárcsa: Adatok, Lengyel Endre. — Tanügy: Tanítóképzőintézet tanárképzés. Paedagogus. — Közéletünk: Máramaros-ugocsai egyházmegye őszi közgyűlése. Dr. Gergely György. — Irodalom. — Külföld. A toledói magyar ref. templom felavatása. Molnár István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

* A jótkivánókhoz régi barátod is szívből csatlakozik. Szerk.

Most jelent meg a legújabb Nagy képes Tankönyv és Tanszerárjegyzék

az 1904—905. tanévre melyet kívánatra **ingyen** és **bérmentve** küld meg a nagyliszteletű **Lelkész** és **Tanító** uraknak

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

könyv és tanszerkereskedése,

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos
bizományosa

DEBRECENBEN.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagyliszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTAJTOTT: 1845-BEN.